

DR. PSYCHOL. INGUNN STØRKSEN Førstemanuensis ved Senter for atferdsforskning, Universitetet i Stavanger

Doktoravhandlingen Arbeidet med doktoravhandlingen «Parental divorce: psychological distress and adjustment in adolescent and adult offspring» ble gjennomført ved Nasjonalt folkehelseinstitutt, avdeling for psykisk helse. Dataene som studiene er basert på, er hentet fra Helseundersøkelsen i Nord-Trøndelag (HUNT).

Psykososiale konsekvenser blant barn og ungdom ved samlivsbrudd

I denne artikkelen presenteres aktuell forskning vedrørende psykososial tilpasning blant barn og ungdom som har opplevd samlivsbrudd. Et gjennomgående funn i norsk og internasjonal forskning er at det er litt flere plager og problemer blant disse barna enn det vi finner blant andre. Allikevel er det viktig å påpeke at de fleste barn og ungdommer som opplever samlivsbrudd, tilpasser seg fint. Studier som ser på forløp over tid, kan gi oss enda mer informasjon, og vil bli viktige i fremtiden. Artikkelen avsluttes med å presentere årsaker til nedsatt tilpasning blant barn av skilte foreldre, og aktuelle fremtidige forskningstemaer.

Mange – på alle plan i samfunnet – er opptatt av hvordan det går for barna etter samlivsbrudd. Foreldre, politikere, lærere, barnehagepersonell, forskere, politikere, interesseorganisasjoner, for ikke å snakke om tusenvis av bekymrede besteforeldre og mange flere, er opptatt av hvilke psykososiale konsekvenser samlivsbrudd kan ha for barn. Dette skyldes sannsynligvis at de aller fleste av oss har barn i vår nærmeste familie eller omgangskrets som har gått igjennom foreldrenes samlivsbrudd.

Vi opplever dem som en uskyldig tredjepart som er prisgitt foreldrenes avgjørelse. Vi har sett hvor tung den første tiden kan være, og hørt hvor vanskelig det er for mor og far å få formidlet den dramatiske nyheten til de små. Samtidig er vi alle klar over den høye forekomsten av skilsmisser i samfunnet i dag. Dette er nok noen av grunnene til den store interessen omkring barn og samlivsbrudd. Mange er opptatt av at det skal legges til rette slik at barna blir minst mulig skadelidende.

Forekomst

Ferske beregninger fra Statistisk sentralbyrå (SSB) viser høye tall. I 2004 opplevde i alt 11 600 norske barn under 18 at foreldrene ble skilt. I de fem siste årene er det til sammen 55 200 barn som har opplevd at foreldrene har skilt seg (Statistisk sentralbyrå, 2005).

Mange barn i dag blir født av samboende foreldre. En rapport av Jensen og Clausen (1997) viser at andelen samboerforeldre har økt veldig i de siste 20 årene. Videre viser rapporten at samboerforeldre har større risiko for foreldrebrudd enn gifte foreldre. Den økte andelen samboerforeldre sammen med større risiko for samlivsbrudd blant samboere kan altså forklare noe av den totale økning-

... MAN FANT ALTSÅ EN HISTORISK NEDGANG I DEN NEGATIVE EFFEKTEN AV FORELDRES SAMLIVSBRUDD.

en i foreldrebrudd. Videre vet vi at den årlige statistikken over separasjoner alltid er litt høyere enn statistikken for skilsmisser. Det skyldes at noen individer som tar ut separasjon, senere velger å flytte sammen igjen. Det reelle tallet hvert år for antallet barn som opplever at deres foreldre faktisk flytter fra hverandre, er derfor langt høyere enn det man ser i den ordinære skilsmisestatistikken. En rapport fra SSB anslår dette tallet til å ligge mellom 25 000 og 30 000 barn per år (Byberg, Foss, & Noack, 2001).

Gruppeforskjeller

Hvordan går det så med barna som har opplevd at mor og far har skilt lag? Er det forskjeller mellom disse barna og andre barn? Forskningen viser at det

er gruppeforskjeller mellom de som har opplevd samlivsbrudd, og andre, og at barn som har opplevd samlivsbrudd (som gruppe), har litt flere psykososiale problemer enn andre barn. Dette er blant annet oppsummert i Amato og Keiths metastudie fra 1991 og Amatos metastudie fra 2001. Disse to studiene har blitt kjernestudier innenfor denne forskningen. Forfatterne har systematisk gått igjennom tidligere relevant forskning på feltet, og gjort viktige oppsummeringer. Tidligere studier som sammenligner barn av skilte foreldre som bor med aleneforeldre, og barn som bor med to biologiske foreldre, er inkludert som grunnlag for metastudiene.

De områdene som har blitt oppsummert i disse metastudiene, omfatter akademisk prestasjon, atferdsproblemer, psykologisk tilpasning, selvfølelse, sosial tilpasning og forhold til mor og far. Et av områdene hvor man fant størst forskjell mellom barn som har opplevd samlivsbrudd, og andre barn, er området som vedrører atferdsproblemer. Man finner altså mer antisosial atferd, mer utagering og mer konflikt med autoriteter blant barn som har opplevd samlivsbrudd, enn blant andre barn. Også i forhold til de andre områdene som inkluderes, er det forskjeller mellom barn som har opplevd samlivsbrudd, og andre barn – i den første gruppens disfavør (Amato, 2001; Amato & Keith, 1991).

Det er viktig å merke seg at forskjellene mellom de to gruppene ikke er veldig store. Dette betyr sannsynligvis at noen barn profiterer på foreldrenes samlivsbrudd, at noen barn ikke viser særlig store reaksjoner på bruddet, men at en undergruppe av barna altså viser ulike typer psykososiale problemer relatert til bruddet – også på sikt (Amato, 2001). Mavis Hetherington (1999) oppsummerer ved å si at 20–30 % av barna i skilte familier skårer over grenseverdien på totalskåren på skalaen Child Behaviour Checklist, sammenlignet med 10 % i andre familier. Det er altså snakk om moderate gruppeforskjeller, og de fleste som har opplevd samlivsbrudd, klarer seg bra.

Et interessant funn i Amato & Keith sin metastudie fra 1991 er at det var mindre effekter i de nyere stu-

diene enn i de eldre studiene. Man fant altså en historisk nedgang i den negative effekten av foreldres samlivsbrudd. Amato og Keith tror at denne nedgangen kan skyldes mindre stigmatisering etter som skilsmisse i denne perioden ble mer og mer vanlig. En annen forklaring på reduserte negative effekter over tid av foreldres samlivsbrudd kan være økt kunnskap. Ved at foreldre, lærere og andre voksne har fått økt kunnskap om barn og samlivsbrudd, kan de gradvis ha blitt flinkere til å snakke med og tilrettelegge for barn etter samlivsbrudd.

Amatos oppfølgingsstudie fra 2001 inkluderte 67 studier fra 90-tallet. Han fant fortsatt små til moderate gruppeforskjeller mellom de som hadde opplevd samlivsbrudd, og andre barn. Ett interessant funn i denne studien var at for området som dreide seg om emosjonelle problemer, var det en økning i effekten på 90-tallet sammenlignet med tidligere studier. Amato forklarer dette ut fra en trend mot at flere «lavkonfliktekteskap» ender i skilsmisse. Dette er familier hvor mor og far ser ut til å ha det greit og det meste ser ut til å fungere bra, men hvor mor og far allikevel etter en tid – av ulike årsaker – bestemmer seg for å gå fra hverandre. Dette er en type samlivsbrudd hvor barna har mye å tape og lite å vinne på at mor og far går fra hverandre. Nyheten om bruddet kommer veldig overraskende på barna, og de kan reagere med sorg og sinne og utvikle ulike typer symptomer og problemer. Økte negative psykososiale konsekvenser etter samlivsbrudd kan også være relatert til mer konflikter omkring barnefordeling etter samlivsbrudd i dagens samfunn enn det vi har sett tidligere. Vi ser at fedre i dag i større grad enn før involverer seg i barns hverdag. Det er mange fedre som opplever det tøft og vanskelig å få redusert sitt samvær med barna etter et brudd. Her står foreldrene i vanskelige dilemmaer som lett kan føre til konflikt. Men det kan også være mange andre mulige typer forklaringer på denne økningen i negative effekter av foreldres samlivsbrudd i løpet av 90-tallet, for eksempel mer avanserte måleinstrumenter og forskningsmetoder.

Hva viser norske studier når det gjelder slike gruppeforskjeller? Det ville kanskje være grunn til å for-

vente mindre gruppeforskjeller i vårt land – etter som vi har så godt utbygde velferdsordninger sammenlignet med mange andre land. Forskere ved Hemil-senteret i Bergen (Breivik & Olweus, 2006) utforsket nettopp denne hypotesen. Dataene er hentet fra Olweus-undersøkelsen i Bergen med litt over 4000 ungdommer i alderen 12–15 år. Ved hjelp av det som kalles effektstørrelser (standardiserte mål for gruppeforskjeller), var det mulig å sammenligne denne studien med Amato sin metastudie fra 2001. De områdene det var mulig å gjøre sammenligning på, omfattet akademiske problemer, atferdsproblemer, psykologisk tilpasning, selvfølelse og en kategori som tar for seg andre områder. Resultatene viste at det ikke er noen spesiell grunn til å konkludere med at konsekvensene av skilsmisse er lavere i vårt land enn i andre land (og da særlig USA). Faktisk viste sammenligningen at gruppeforskjellene var relativt like. Vår egen studie, som omfattet 9000 ungdommer i alderen 13–19 år fra Nord-Trøndelag (Størksen, Røysamb, Holmen, & Tambs, 2006), viste også relativt like gruppeforskjeller som dem Amato presenterer i metastudien fra 2001.

Flere tidligere norske studier har også vist gruppeforskjeller mellom de som har opplevd foreldres samlivsbrudd, og andre. Bredablikk og Melands studie fra 1999 inkluderte 828 ungdommer fra videregående skoler i Førde. En femtedel av ungdommene hadde opplevd familieoppløsning. Disse ungdommene hadde mer muskel- og skjelettplager og mer depressive plager. De røykte mer, hadde lavere trivsel på skolen og viste lavere prestasjoner på skolen enn det som ble funnet blant de andre ungdommene i studien. Nævdal og Thuen (2004) studerte psykososiale problemer blant ungdom ut fra hvem de bodde sammen med. Studien inkluderte 1686 ungdom i alderen 14–15 år fra Hordaland. Resultatene viste flere psykososiale problemer blant ungdom som bodde med en forelder, enn blant de som bodde med to. Selv om denne studien ikke fokuserer direkte på barn som har opplevd samlivsbrudd, så peker også disse resultatene i samme retning.

Hovedkonklusjonen fra norske og internasjonale studier er altså at vi finner moderate, men statistisk

påvisbare forskjeller mellom gruppene. De fleste barna klarer seg bra, men det er en liten økt risiko for problemer blant de som har opplevd samlivsbrudd. Robert Emery og Mavis Hetherington er to sentrale navn innenfor denne forskningen. Begge er opptatt av at barn er det som på engelsk betegnes som «resilient» eller motstandsdyktige, og at de på sikt klarer å komme over den dramatiske hendelsen som et samlivsbrudd er. Hva er så hensikten med å fortsette å studere barn og samlivsbrudd når vi vet at den økte risikoen for ulike problemer er såpass liten? Fordi skilsmisser er så utbredt, er det allikevel viktig å studere risiko for psykososiale problemer blant barna. På grunn av den høye forekomsten av samlivsbrudd vil selv en liten økt risiko innebære at mange barn rammes negativt.

Forløp

Til nå har jeg i grunnen kun beskrevet gruppeforskjeller, dvs. forskjeller mellom barn og unge som har opplevd samlivsbrudd (som gruppe) og andre barn og unge (som gruppe). Disse studiene baserer seg oftest på det vi i forskningen kaller tverrsnittsdata, eller sagt på en annen måte: data som er samlet på samme tidspunkt. Hvis vi virkelig skal si noe om psykososiale konsekvenser av samlivsbrudd, må vi egentlig ha data fra både før og etter samlivsbruddet. For å studere endringer eller konsekvenser av samlivsbrudd må vi ha data fra en og samme person over tid, altså flere datainnsamlingstidspunkter.

Behovet for forløpsstudier blir tydelig når vi ser på studier med fokus på samlivsbrudd og konflikt. Det er generelt relativt stor enighet innenfor forskningen omkring barn og samlivsbrudd om at *konflikt mellom foreldre* er en vesentlig faktor for nedsett psykososial tilpasning blant barn som opplever samlivsbrudd (Amato & Keith, 1991; Borrine, Handal, Brown, & Searight, 1991; Kelly, 2000). Man kan tenke seg at det er mer eller mindre kontinuerlig disharmoni og krangling mellom foreldrene som er verst for barn, og at selve bruddet ikke alltid trenger å være så viktig i forhold til deres tilpasning. På den andre side har det i de senere årene vært et økende fokus på lavkonflikteskenskap som ender i skilsmisse (Amato, 2001). Det finnes studier som tyder på at oppløsning av høykonflikt-

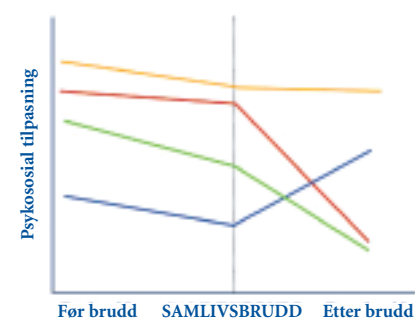
teskenskap kan være gunstig for barn, men at oppløsning av ekteskap med lave nivåer av konflikt kan være uheldig (Hanson, 1999; Jekielek, 1998). Lignende funn har blitt gjort når det gjelder langtidseffekter blant voksne barn av skilte foreldre (Amato & Loomis, 1995; Booth & Amato, 2001). Barn som kommer seg ut av et familieliv preget av daglig krangling, uro og konflikt, kan altså oppleve dette som en lettelse og faktisk vise en bedre tilpasning etter foreldrenes samlivsbrudd. Derfor kan vi si at den psykososiale konsekvensen av samlivsbrudd for noen barn faktisk er positiv! Samlivsbrudd blant par som tilsynelatende har hatt lite konflikt, kan virke uforståelig for barn. I slike tilfeller har barna mye å tape og lite å vinne på foreldrenes brudd. Studiene jeg har beskrevet her, er i all hovedsak det vi kaller forløpsstudier. Den psykososiale tilpasningen til barna blir gjerne registrert både før, under og etter bruddet. Dette kan gi mulighet til å si noe om hvilke endringer som skyldes selve samlivsbruddet, og hvilke problemer som faktisk var til stede før mor og far gikk fra hverandre.

Videre har forløpsstudier vist at effekten av foreldres samlivsbrudd kan variere over livsløpet. I en studie av endring i tilpasningen gjennom ungdomsårene (Størksen, Røysamb, Moum & Tambs, 2005) fant vi at den negative effekten av foreldrenes samlivsbrudd økte gjennom ungdomsårene. Dette gjaldt unge jenter, og vedrørte områdene skoleproblemer, symptomer på angst og depresjon og manglende velvære. Resultatene viste gruppeforskjeller mellom jentene som hadde opplevd samlivsbrudd, og andre jenter, allerede da de var rundt 14 år. Når vi så sammenlignet de samme gruppene når jentene var i 18-årsalderen, var forskjellen mellom de to gruppene faktisk blitt større. Denne studien kan tyde på at foreldres samlivsbrudd og hendelser relatert til dette kan ha innvirkning på barna selv mange år etter foreldrenes brudd. Videre kan funnene tyde på at det i noen tilfeller kan oppstå seneffekter, at det kan oppstå problemer som ikke har vært til stede tidligere. Flere studier som er presentert her, bekrefter viktigheten av å fokusere på forløp over tid i studiet av psykososiale konsekvenser av samlivsbrudd.

Noen fiktive eksempler på forløp

Jeg har laget en veldig forenklet illustrasjonsfigur for å demonstrere hvordan forløpet fra tiden før samlivsbruddet til etter bruddet kan variere mellom forskjellige barn, se figur 1. Gul linje demonstrerer et barn med relativt god psykososial tilpasning før bruddet. Vi kan tenke oss at det dreier seg om en skolejente med mange ressurser, blant annet er hun veldig verbal og flink til å sette ord på og prate om vanskelige ting. Det kan tenkes at bruddet er planlagt og veldig godt bearbeidet i familien. I tillegg er det kanskje utarbeidet en god plan for barnefordeling, som alle kan klare å slutte seg til. Familien kan kanskje ha et godt nettverk. For dette barnet kan vi tenke oss et forløp hvor samlivsbruddet fører til en liten nedgang i tilpasningen, men at barnet ikke viser noen dramatisk endring i sin atferd eller tilpasning.

Illustrasjon av mulige individuelle forløp

I en annen familie kan vi tenke oss et barn som har hatt en relativt stabil og trygg tilpasning og atferd hele livet (rød linje). Barnet er fullstendig uvitende om foreldrenes problemer, og budskapet om bruddet kommer som et sjokk. I dette tilfellet kan barnet reagere med sorg og sinne og ulike symptomer.

Videre kan vi tenke oss et barn (grønn linje) som gradvis får flere problemer etter som konfliktnivået øker i familien. Når bruddet inntreffer, så er det ikke sikkert at dette bidrar til noen løsning av konflikten mellom mor og far. Barnet kan oppleve at foreldrene faktisk krangler mer enn noen gang. Vi ser derfor at tilpasningen til barnet går jevnt nedover.

Til slutt ser vi et eksempel på et barn som ikke har hatt det så bra før bruddet (blå linje). Det har kanskje vært mye krangel og uro i familien. Bruddet kan komme som en lettelse for alle, og bidra til ny ro og stabilitet. Det kan tenkes at det på sikt kommer til steforeldre som representerer en ressurs for barnet. I slike situasjoner kan vi se at barn profiterer på foreldrenes brudd, og at tilpasningen og atferden bedres ved at foreldrene går fra hverandre.

Denne figuren demonstrerer en metodisk utfordring når det gjelder å studere utviklingsforløpet hos barn og ungdom som har opplevd foreldres samlivsbrudd. For å klare å samle inn data om tilpasning og familieforhold før et samlivsbrudd kreves det datasett som omfatter et stort antall barn og familier – nettopp fordi vi ikke vet på forhånd hvilke familier som vil komme til å oppleve samlivsbrudd. Videre er det en utfordring å samle data som strekker seg over lang tid, slik at vi kan få en oppfatning av barnets utvikling både før og etter hos et gitt antall barn som opplever samlivsbrudd på ulike tidspunkt.

Tilpasning gjennom livsløpet

Forløpsstudier har også verdi i forhold til å si noe om hvordan det går for barn som har opplevd samlivsbrudd, når de blir ungdom og voksne. Det er nemlig indikasjoner på at det er flere psykososiale problemer blant barn av skilte foreldre også i ungdomstiden og i voksenlivet. Vi fant at selv 8 år etter foreldrenes brudd rapporterte ungdom mer symptomer på angst og depresjon, et lavere velvære, flere akademiske problemer, flere atferdsproblemer i skolen og lavere tilfredshet på skolen (Størksen, 2006). Blant voksne barn av skilte foreldre fant vi også mer symptomer på angst og depresjon. Videre fant vi at disse hadde en tendens til å utsette ekteskapet eller å la være å gifte seg i det hele tatt. Blant dem som faktisk giftet seg, fant vi en økt forekomst av skilsmisser. Dersom en av ektefellene hadde skilte foreldre, var risikoen for at dette paret skilte seg, doblet. Dersom begge hadde skilte foreldre, var risikoen tredoblet (Størksen, 2006).

Årsaker til psykososiale tilpasningsproblemer blant barn som opplever samlivsbrudd

I en artikkel fra 2000 oppsummerer Amato eksisterende forskningsfunn vedrørende skilsmisse og tilpasning blant voksne og barn i et overordnet perspektiv, «the divorce-stress-adjustment perspective». Her beskriver han hvordan skilsmiseprosessen setter i gang en rekke *stressende* hendelser for de som er involvert. Disse stressende hendelsene kan føre til tilpasningsproblemer blant barna, men tilpasningen og varigheten av problemene beror også på hvor mange *beskyttende faktorer* som er til stede hos individet og i familien. Når mor og far går fra hverandre, kan dette føre til at barnet får en nedgang i støtte og oppfølging fra foreldrene fordi foreldrenes tid og energi går med til å bearbeide egne følelser og ordne praktiske forhold rundt bruddet. Videre kan et samlivsbrudd føre til tap av kontakt med en forelder, eller vedvarende konflikt mellom foreldre. Mange opplever en nedgang i familiens økonomi etter samlivsbrudd, og dette kan få ulike negative konsekvenser for barna. Andre faktorer som kan være stressende for barn etter et brudd, er for eksempel flytting og bytte av skole. Det er imidlertid ikke tilstrekkelig å se på stressende faktorer alene. Tilpasning etter et samlivsbrudd vil også være sterkt avhengig av hvilke ressurser og beskyttende faktorer som er tilgjengelige for barnet. Beskyttende faktorer kan inkludere personlige ressurser, for eksempel at barnet har evne til å bearbeide, forstå og skape mening i situasjonen, eller at det finnes voksne som kan stille opp for barnet og hjelpe barnet med dette. Noen familier har også økonomiske ressurser som gjør at et samlivsbrudd ikke medfører nedgang i barnets mulighet til å delta i aktiviteter som det tidligere har vært med på.

Det er altså den unike kombinasjonen av stressende og beskyttende faktorer hos barnet og i familien og omgangskretsen som avgjør hvor godt barnet kan takle den relativt store livshendelsen som et samlivsbrudd kan representere. Amato konkluderer med at for noen innebærer skilsmissemiddele tilpasningsproblemer (krisemodellen), mens for andre vedvarer problemene (konstant belastning-modellen) (Amato, 2000).

Selv om denne forståelsen av tilpasning i forbindelse med samlivsbrudd i hovedsak er basert på amerikanske studier, så er det flere grunner til å tro at dette perspektivet er meningsfullt også når det gjelder norske barn og ungdommer. Breivik og Olweus (2006) fant at ungdoms opplevelse av tilgjengelige økonomiske ressurser kunne forklare noe av den nedsatte tilpasningen blant de som hadde opplevd samlivsbrudd. En annen norsk studie (Moxnes, 2003) viser at flytting og nedgang i økonomi etter samlivsbrudd er faktorer som er relatert til negative forandringer blant barna. Jo flere negative forandringer barna hadde opplevd i forbindelse med bruddet, desto større atferdsendringer ble det registrert.

Fremtidig forskning i Norge

Selv om vi vet en god del om barnas psykososiale tilpasning etter samlivsbrudd, så er det allikevel flere relaterte områder hvor det trengs en fortsatt satsing på forskning i Norge. Det er i hvert fall tre områder hvor jeg ser for meg at det er særlige behov. Når vi vet at samlivsbrudd er en risikofaktor for nedsatt psykososial tilpasning blant barn, vil det være nyttig å studere hva samfunnet kan bidra med for å forebygge samlivsbrudd. Videre er det viktig å dokumentere hvilke faktorer det er som gjør at noen barn ser ut til å klare seg bra, mens andre barn sliter etter et samlivsbrudd. Til slutt vil jeg nevne at det er viktig å studere hva familien og samfunnet kan bidra med for å legge til rette for en god tilpasning for barna i deres nye livssituasjon. I det videre vil jeg gi noen eksempler på forskning og utfordringer innenfor disse tre områdene.

Jeg antar altså at det i fremtiden vil bli økt behov for å dokumentere effekten av ulike forebyggende tiltak. Ut fra et helseøkonomisk perspektiv er det viktig å kartlegge hvilke tiltak som gir best uttelling i helse. En viktig metodologisk utfordring som gjelder her, er selektering i forbindelse deltakelse på tiltak. Det kan tenkes at positive resultater av tiltak egentlig er forårsaket av motiverte deltakere – altså individer som sannsynligvis kunne ha greid seg godt også uten tiltak. Et eksempel på forebyggende tiltak er kurset «Godt samliv – parkurs for førstegangs fødende», iverksatt av Barne-, ung-

doms- og familieetaten (bufetat). Dette er et gratis ett-dags-kurs som tilbys alle førstegangs fødende i en rekke kommuner. Kursene tilbys av helsestasjonene. Det er et kurs som ønsker å rekruttere mange motiverte individer, og hvor det vil være vanskelig å vite om effekten skyldes dette eller at selve kurset faktisk har en positiv effekt. En mulig måte å omgå problemet på vil være å sammenligne par som kunne tenke seg å delta på kurs i kommuner som ikke ennå gir dette tilbudet, med par som faktisk deltar på kurs i andre kommuner. På denne måten vil man kunne sammenligne motiverte par som mottar kurset, med motiverte par som ikke mottar kurset, og resultatene vil ikke være avhengige av graden av motivasjon hos parene.

Spørsmålet om barnefordeling etter samlivsbrudd har vært på dagsordenen i Norge i en tid. Dette er et svært viktig tema, men utrolig komplisert. Det har blitt mer og mer aktuelt etter hvert som fedrene har fått stadig større betydning for barns hverdag og oppvekst. Mange skilte fedre opplever det som dypt urettferdig at de ikke får mer samvær med barna enn det som inngår i «vanlig besøksordning». Temaet er utrolig komplisert fordi det er så mange hensyn å ta. Begge foreldre skal ivaretas, men minst like viktig er det at hensynet til barna ivaretas. Er det riktig å påtvinge barn en tilværelse med kontinuerlig pendling mellom to likeverdige hjem? Eller er dette kanskje den ideelle ordningen for noen barn? Hvordan skal vi avgjøre hva som er til «barnets beste» i hvert enkelt tilfelle? Per i dag er det i hovedsak kun i familier som samarbeider godt, og hvor både mor og far er enige i ordningen, at barnet bor like mye hos mor og far. Hvis vi skulle forske på hvordan ordningen fungerer, så fokuserer vi altså også her på en veldig selektert gruppe. Det vil derfor være vanskelig å si hvordan ordningen hadde fungert dersom andre typer familier begynte å praktisere delt daglig omsorg. Her har vi altså noen utfordringer: samfunnet krever forskning, men forutsetningene for forskning er ikke optimale. Imidlertid vil det komme til å være viktig å være klar dersom lovendringer skulle tre i kraft. Man ville da få muligheten til å studere hvordan ordningen fungerer under ulike lovmessige rammeverk.

Hvordan kan samfunnet og familier hjelpe barn som har opplevd samlivsbrudd? Bærum kommune har i flere år gitt tilbud til barn og unge som har opplevd samlivsbrudd, om å delta i samtalegrupper. Flere andre kommuner har også satt i gang med slike grupper. Det er svært mye som tyder på at et slikt tilbud er gunstig. Blant annet beskriver Tjersland (1996) hvor viktig det er for foreldre å komme frem til en historie om bruddet som en kan akseptere som meningsfull, og som kan styrke dem i samarbeidet om barna i fremtiden. Sannsynligvis er slike historier eller narrativer også viktige for barn som har opplevd samlivsbrudd, og samtalegrupper kan blant annet legge til rette for dette. Det vil allikevel bli viktig å kunne dokumentere gjennom forskning at slike tiltak som er satt i gang i Bærum og andre kommuner har god effekt, men også hva det er ved tiltaket som er gunstig for barna. Dette vil gjøre det enda enklere for flere kommuner å bruke ressurser på å sette i gang denne typen samtalegrupper.

Oppsummering og konklusjon

Norsk og internasjonal forskning tyder på at barn og unge som har opplevd samlivsbrudd, er i en økt risiko for ulike psykososiale tilpasningsproblemer. Det er allikevel viktig å merke seg at kun en mindre gruppe får alvorlige problemer som følge av foreldrenes samlivsbrudd, og at de fleste klarer seg like bra som andre. Grunnen til at vi allikevel er opptatt av denne økte risikoen, er at så mange barn og unge i vårt samfunn opplever at foreldrene går fra hverandre hvert år. Selv en liten økt risiko vil dermed innebære at mange kan rammes negativt. Forskning har gitt oss en god del kunnskap innenfor dette feltet, men det er fortsatt en rekke områder hvor vi trenger å vite mer. Denne kunnskapen kan bidra til å forebygge psykososiale problemer blant barn og unge som har foreldre som ikke lenger bor sammen.

Referanser

- Amato, P.R. (2000). The Consequences of Divorce for Adults and Children. *Journal of Marriage & Family*, 62(4), 1269–1287.
- Amato, P.R. (2001). Children of Divorce in the 1990s: An Update of the Amato and Keith (1991) Meta-Analysis. *Journal of Family Psychology*, 15(3), 355–370.
- Amato, P.R., & Keith, B. (1991). Parental divorce and the well-being of children: a meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 110, 26–46.
- Amato, P.R., & Loomis, L. S. (1995). Parental Divorce, Marital Conflict, and Offspring Well-Being During Early Adulthood. *Social Forces*, 73(3), 895–915.
- Booth, A., & Amato, P.R. (2001). Parental Predivorce Relations and Offspring Postdivorce Well-Being. *Journal of Marriage & Family*, 63(1), 197.
- Borrine, M. L., Handal, P.J., Brown, N.Y., & Searight, H. R. (1991). Family conflict and adjustment in intact, divorced and blended families. *Journal of Consulting & Clinical Psychology*, 59(753–755).
- Breidablikk, H. J., & Meland, E. (1999). Familieoppløsning i barndom – helse og helseatferd i ungdommen. *Tidsskrift for den norske lægeförening*, 119, 2331–2335.
- Breivik, K., & Olweus, D. (2006). Children of divorce in a Scandinavian welfare state: Are they less affected than US children? *Scandinavian Journal of Psychology*, 47, 61–74.
- Byberg, I. H., Foss, A. H., & Noack, T. (2001). Gjete kongens harer – rapport fra arbeidet med å få samboerne mer innpasset i statistikken. (No. 40). Oslo – Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Hanson, T. L. (1999). Does parental conflict explain why divorce is negatively associated with child welfare? *Social Forces*, 77, 1283–1315.
- Hetherington, E. M. (1999). The adjustment of children with divorced parents: A risk and resiliency perspective. *Journal of Child Psychology & Psychiatry*, 40, 129–140.
- Jekielek, S. M. (1998). Parental conflict, marital disruption and children's emotional wellbeing. *Social Forces*, 76, 905–935.
- Jensen, A.-M., & Clausen, S.-E. (1997). Barns familier : samboerskap og foreldrebrudd etter 1970. Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning.
- Kelly, J. B. (2000). Children's adjustment in conflicted marriage and divorce: A decade review of research. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 39(8), 963–973.
- Moxnes, K. (2003). Skånsomme skilsmisser: med barnet i fokus. Kristiansand: Høyskoleforl.
- Nævdal, F., & Thuen, F. (2004). Residence arrangements and well-being: A study of Norwegian adolescents. *Scandinavian Journal of Psychology*, 45, 363–371.
- Statistisk sentralbyrå. (2005). Befolkningsstatistikk. Ekteskap og skilsmål, 2004. Stabile tal for vigslar – fleire skilsmål., from <http://www.ssb.no/emner/02/02/30/ekteskap/arkiv/>
- Størksen, I. (2006). Parental divorce: psychological distress and adjustment in adolescent and adult offspring. Faculty of Social Sciences, University of Oslo, Department of Psychology, Oslo.
- Størksen, I., Røysamb, E., Holmen, T. L., & Tambs, K. (2006). Adolescent adjustment and well-being: Effects of parental divorce and distress. *Scandinavian Journal of Psychology*, 47, 75–84.
- Størksen, I., Røysamb, E., Moum, T., & Tambs, K. (2005). Adolescents with a childhood experience of parental divorce: a longitudinal study of mental health and adjustment. *Journal of Adolescence*, 28(6), 725–739.
- Tjersland, O. A. (1996). Skilsmissemekling: Når historien må skrives på en ny måte. I Reichelt, S. & Haavind, H. *Aktiv Psykoterapi*. Ad Notam Gyldendal, Oslo, Norway.

Foto: Anja Langeland Friling